

Թրիպոլիեմ՝

Տօքթ. Մ. Արծրունի.

Դամասկոսէմ՝

Գեր. Տ. Եփրեմ Արքեպս. Տոմուռնի. Կաթ. Գոսանորդ Դամասկոսի Թեմին.

Դամիբլիեմ՝

Գեր. Խորեն Վրդ. Առաջ. Փոխանորդ ձեղիւրէի. Նիկոսիայէմ՝

Հոգ. Տ. Գրիգոր Վ. Պաշլուանի.

Աթ. Տ. Խորեն Աւագ Գանաւայ Գուլիկան.

Պատ. Հոգաբարձութիւն Մեղիգոնեան կրթական Հաստատութեան.

Տիար Յ. Պէտէլեան.

Տօքթ. Ռ. Արմատունի և Տիար Յ. Պէտէլեան.

Պատ. Գործ. Վարչ. Կիպրոսի Հայաստանի Բարեկամներու Միութեան.

Տիար Մովսէս Սուլեյմանեան.

Տիար Յ. Թօփեան.

Տիար Նուպար Մազուտեան.

Տիար Ո. Մ. Բարիկեան.

Տիար Օննիկ Մահտեսեան.

ՇՆՈՐԱՍԻՈՐԱԿԱՆ ԱՅՑԵՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ռւր. 20 Հոկտ. — Երուսաղէմի Վեմ. Կառավարութիւն՝ Մր. Բուպէթի Նիւթըն և Իր Քարտուղարը Մր. Մանուէրաւ:

Ազգ. և Հայրենակցական Միութեանց Վարչութիւններ և Ազգայիններ. — Թէհրանցի Տիար Սրապկ Նազարէթեան:

Բշ. 23 Հոկտ. — Զէյթունի Հայրենակցական Միութեան Վարչութիւն. — Անգլ. Գեր. Եպիսկոպոսը. — Սկովտլոյ Նիկոլեյեւի Երէցները:

Գշ. 24 Հոկտ. — Երուսաղէմի Ֆրանսական Հիւանդանոց. — Պետական Քարտուղար Վեմ. Բուշի Պէյ Ապուլը Հատի. — Ասորաց Փոխանորդը Իր ուղեկից Վարդապետներով. — Անգլիացի երէցներ և Երուսաղէմի Կ. Մ. Ս. Ա. Ի Վարիչ Մր. Միլլըր. — Ս. Թարգմանչաց Վարժարանի Հոգ. Տեսուչը Ռուսացական կազմով:

Դշ. 25 Հոկտ. — Երուսաղէմի Յունաց Ընդհանուր Հիւանդանոց. — Հոգ. Տ. Արծրունի Վրդ. Հատիւնի առաջնորդութեամբ՝ Յոպպէի Ս. Գլխաղբի Վրժ. Գատ. Հոգաբարձութիւնը, Հ. Օ. Յանձնախումբը, Հ. Բ. Ը. Մ. Վարչութիւնը և Ռ. Ա. Կոստ. Վարչութիւնը. — Ս. Հրեշտակապետաց Մայրապետները Իրենց Տեսչի առաջնորդութեամբ. — Անգլիացի երէցներ:

Ռւր. 27 Հոկտ. — Ղպտոց Տեսուչը և Իր հետեւորդները:

Եր. 28 Հոկտ. — Խալամ Գեր. Ժողովի անդամները Վեմ. Ապուլը Հատի Պէյ և Շէյխ Իսաուֆ. — Ս. Թարգմանչաց Երջանաւորտից Միութիւնը. — Թէհրանցի Տիար Մատթիա Մատթիայեան. — Բեթլեհէմի Տեսչի առաջնորդութեամբ Մոխթարներ և Հայ Ժողովուրդի Ներկայացուցիչները:

Եր. 2 Նոյեմ. — Պատ Վարչութիւն Երուսաղէմացի Հայոց Բարեգործական Միութեան:

Եշ 3. Նոյեմ. — Տոմիդիկեան Վահքի Վարդապետներ Իրենց Տեսչի կողմէ:

ԿՐԾՆԱԿԱՆ

Գ

«Երանի որ քաղցեալ և ծարաւ իջեմ արդարաբեմ, զի նոքա յազնային»:

Կանխող երեք «Երանիներ»ը ապայծմէ կը թուին, զէթ իրենց արտաքին ձեւին մէջ, որոնք թէեւ կեանքի ազնուացման եւ վերակերտման ամենախոր թելադրանքներէ կուզան, բայց չունին այն շարունակ եւ կարողանալի իղծը՝ որ բոլոր ժամանակներու մարդկերուն է: Չորորդ այս երանին, մատուցուած կեանքի ամենէն անհրաժեշտ, քաղցի եւ ծարաւի, պատկերներու ներքեւ, մեր օրերու մեծագոյն կիրքն է, հեւքոտ ու բարախուն:

Արդարութիւնը անձանօթ յղացք մը չէր անշուշտ միշտվարին եւ ժամանակին՝ որուն կը պատկանէր Լեւոն Մեծ Քարոզիչը: Արդար տիտղոս կրող մեծ գերդաստաններ կային Իսրայէլի մէջ եւ կը պարծենային այդ անունով: Թէեւ շատ քիչերու վրայ միայն կ'արդարանար ան, իբրեւ արտայայտիչը արդար մարդու նկարագրին եւ արժանիքին: Տոմային աւանդութիւններ, արգելքներ, անելի յառաջացած ընկերութիւններու մէջ, օրէնք՝ որ թանձրացեալ ձեւն է արդարութեան, բաւական չէին, եւ Լեւոն Քարոզիչը վա՛յ կարդաց բոլոր աւնոց՝ որոնք օրէնքին արդարութիւնը ըստ ձեւին յարգած ըլլալու համար կը ստնքային:

Դարերով Իսրայէլի մարդարէներ արդարութիւն պահանջած էին մարդոցմէ ու երկնքէն իրենց ճնշուած եւ գերի ժողովուրդին համար. եւ դարերով ինկած եւ փոքր ազգերու կանչն է եղած այն կտոր մը արդարութիւնը, զայն խորհրդանշող կղիւղը իրենց ձեռքին մէջ բռնող հզօրներուն:

Արդարութիւնը աղն է կեանքին, եւ հիմնարար ընկերութեան: Իբրեւ արտայայտութիւն պարտքի եւ իրաւունքի սկզբունքին,՝ անհրաժեշտ է որ կ'իրարկուի թէ ուրիշներու և թէ մանաւանդ անծին նկատմամբ: Աստուծոյ թագաւորութեան տեւականութեան եւ արդիւնաւորութեան

պայմաններին մէկն է արդարութիւնը թէ՛ հանդէպ մեր անծին եւ թէ՛ ուրիշներու։ Օրէնքին վարդապետներն ու մեկնիչները, շեղեցուցած էին զայն իր ճշգրիտ հասկացողութենէն՝ վերածելով միակողմանի քաղաքականութեան մը։ Անոնք իրենց կողմ նկատ էին նժարին մէտը. անոր համար Լեւոն Քարոյիլը կը պահանջէր իր աշակերտներէն՝ որ իրենց արդարութիւնը աւելի ըլլայ զըպիրներու եւ փարիսեցիներու ունեցածէն, թելադրելով թէ ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշներ ընեն թեզի, նոյն եւ դուն ըրէ անոնց։

Գալով Յունաստան-Հռովմէական ընկերութեան, անիկա քաղկացած էր տիրողներէ եւ գերիներէ. առաջինները կը մղէին իրարու հետ ժանիքին կռիւր եւ իրենց սուրովը կը կռւէին արդարութիւնը. իսկ վերջինները՝ իրաւագրկուած եւ անհոգի արարածներ կը նկատուէին. սահմանուած զոհացնելու միայն տիրողներու քահանայոցը։

Բայց արդարութիւնը որուն կ'ակնարկէ Մեծ Վարդապետը, օրէնքի եւ դասակարգի այս փոխ-յարապետութիւնը չէ, իբրեւ յարգանքի տուրք մարդոց սովորութեանց եւ պայմանագրութեանց։ Արդարութեան յաջքը անշուշտ դիւրին տարազելի գաղափար մը չէ, որքան ա' տեն որ մեր աշխարհին մէջ մէկուն արդարութիւնը կը յանգի գրեթէ միշտ ուրիշին հանդէպ անարդարութեան։

Իրողութիւն է որ մեր շուրջը տիրող արդարութիւնը խնդրականօրէն անբաւական է մեզի, երբեմն ինքզինքը ամբողջովին հերքելու աստիճան, եւ մեզմէ իւրաքանչիւրը եթէ թիչ մը անկեղծ ըլլայ ինքզինքին հետ, պիտի ընդունի թէ արդարութեան քաղցն ու ծարաւը մենք նախ մեր մէջը ունինք, մեզի համար հոգեծգուում մը կամ կիրք մը՝ աւելի ճիշդը, ուր խօսք ունին եւ թելադրանք կը դնեն խորապէս եսակեղրուն ցանկութիւններ, որոնց ճակատագիրն է գրեթէ միշտ-սնանիլ, աճիլ, ի վնաս ուրիշներու։ Միջնադարեան ասպետի մը արդարութիւնը, իջնելու համար աւելի վար, տունով տեղով բնաջնջումն էր իր հակառակորդ ասպետին։ Ասոր փաստը այն է որ այսպէս հիմնայատակ կործանումէ մը եւ անսերունդ բնաջնջման վայրագութիւնները քաղցրագին հեշտանքով գործադրելէ վերջ, այդ ասպետը իր զոհակը երբայլ ատել ատել, արիւնոտ իր թափօրը կ'ուղղէր Աստուծոյ

տունը, իր գոհունակութիւնը յայտնելու համար արդարութեան զերագոյն Բաշխիլին։

Անցան այդ դարերը, բայց խորքը հազիւ թէ փոխուած է։ Զանգուածային արդարութեան կշիռներն մէջ ողբալի է տեսնել որ ամբողջ ժողովուրդ մը իր սքողեալ կիրքերը կը նետէ նժարին մէջ, միշտ այդ արդարութեանը անունով, աշխարհին հողը եւ հարստութիւնը պաճանջելով իրեն, ուրիշներուն առանց այլեւայլի իւրացնելու։

Երբ իջնեալ անհատական արդարութեան, արդար ըլլալը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ իրագործել բարին, բառը ազատագրելով իր թիչ մը շատ նիւթացած առումէն, ընդարձակելու համար անոր ծիրը մինչեւ մարդկային ամենաբարձր առաքինութեանց իսկութիւնը. վաճաղք բարին մեծագոյն ստորոգելին է Աստուծոյ, եւ բարիին իրագործման այդ զօրութիւնը նուիրական է մեր մէջ, մէկը որ չի ճանչար այդ իրաւունքը՝ մեզի անարդարութիւն ըրած կ'ըլլայ։ Ձկայ կեանքի մէջ աւելի տրտում հրողութիւն, քան արգիլուած ըլլալ իրագործելէ բարիին այդ նուիրական կարողութիւնը՝ որ մեր մէջն է նախ, քաղցի եւ ծարաւի չափ զօրաւոր, եւ զոր մենք նոյն թափով եւ գիտակցութեամբ մեր շուրջը կը փնտնենք։ Ատոր քաղցն ու ծարաւը զգացողներուն պիտի տրուի պատեհութիւնը յազնցնելու արդարութեան իրենց այդ պէտքը։

Ծմարիտը ճանչնալու եւ զայն անփոփոխ արտայայտելու ներքին ձգտումն է արդարութիւնը։ Ուղիղը տեսնել՝ գործադրել եւ պահպանելը, ճշմարտին ու բարիին նկատմամբ վճարել է, եւ այս կ'ընեն անոնք միայն՝ որոնք «քաղցեալ եւ ծարաւի իցեն արդարութեան»։

Արդարութեան զգացումը ներգործական է, չի բաւեր զայն իր մէջ գգուել միայն. աշխարհի բոլոր սամարացիները պիտի չը կրնային վերցնել աւագակութեան չարիքը իրենց սիրոյ եւ զոհողութեան ձէթովն ու գինիովը, եթէ արդարութեան առաքեալներ չգային քնջելու չարագործները։ Եւ այդ կ'արեւնայ ընելու համար նախ մեր մէջ ապա մեզմէ դուրս եղող աշխարհին մէջ, անհրաժեշտ է հոգեկան անհուն քաջութիւն, զուրբ ըսէք կարողութիւն։

Արդար ըլլալ նախ ինքզինքին հետ, կարենալ իր մասին լսելու իր շուրջիններէն, «անիկա քնաւ մեղք չունի»։ Արդար ըլլալ, իր թշնամիները սիրելուն, անոնց ներելու մատիճան, խստապահանջութիւն մըն է մեր անծին նկատմամբ՝ արդարութեան սիրոյն։ Այս կ'ենթադրէ բարութեան անբաղդատելի իտէալ մը եւ չարիքի հպումէն ծայրաստիճան զգայուն սիրտ մը։

Փորձութիւնը անխուսափելի է եւ ան կը յարծակի յաճախ մեծ կարելիութիւններու տէր մարդոց վրայ մանաւանդ։ Մովսէս, ակնանելի նախահայրը հրէական հաւատքին, ուր արդարութեան հիմնական գաղափարը տիրող ոգին եղած է Աստուծոյ ըմբռնումին եւ մարդուն գնահատման, կ'ը պատմուի թէ Մովսէսին արգիլուած է Աւետեաց երկիրը մտնել՝ իր անհնազանդութեանը պատճառով։ Գուրանը կը հրամայէ նոյնիսկ Մուհամմէտին՝ իր մեղքերուն թողութիւնը խնդրել։ Կոմրիկիոս, Ֆինացիներու կրօնին հիմնադիրը, կը խոստովանի թէ կատարեալ չէ ինք երբէք։ Ֆի բաւեր ապրիլ իր խղճին համաձայն, արդար կարենալ կոչուելու համար, եթէ արդարութեան յարկանակին պատրաստ չէք վճարելու ձեր արեան հուսկ կաթիլը։ Եթէ չէք ջանար լուսաբանելու ստուերի մէջ մնացած ճշմարտութիւն մը, եթէ չէք շատցնէր ձեր մէջ եւ ձեր շուրջ արդարութեան հացը, որուն քաղցն ու ծարաւը ունեցար եւ ուզեցիք յազենալ, թերացած էք արդարութեան ձեր պարտքին մէջ։

Մեզմէ շատեր իբրեւ բնական եւ հասկերնալի իրողութիւններ կ'ընդունին տնտեսական եւ ընկերային պայմաններն այն սերունդին՝ որուն կը պատկանին։ Դասակարգի մը գերութիւնը, տղոց շահագործումը, աշխատանքի չարաշահութիւնը, ընդունելի բաներ կը թուին նոյնիսկ հիմա։ Ընկերային այս անարդարութիւնները ամոքելու համար անհրաժեշտ է որ ննթական վեր բռնէ իր հոգին այն բոլոր դժուարութիւններէն, որոնք կրնան ծառանալ իր դէմ։

Մենք այսօր կը պարծենալք թէ մեր ուժերուն ներած չափովը յաջողած ենք արդար ըլլալ եւ զայն տալ քաղաքակիրթ աշխարհին։ ԺՅ. դարը այս ռոմանթիզմին վրայ ոչ միայն քաղաքակիրթութիւններ երա-

զեց, այլ նաեւ քաղաքական կառուցումներ իրագործեց։ Ջնջուեցաւ արդարութեան յղացքը վիրաւորող ամենախոշոր եւ հաստատրմատ միապետութիւնները։ Ռամկապետական կարգերը մէկ ուրիշ արտայայտութիւնը՝ այդ յղացքին։ Ազատութեան գարթնումը բոլոր գերի ժողովուրդներու կուրծքին տակ, խուլ արծազանգներ էին նոյն այդ զգացումին։ Ամբողջ դար մը ընկերաբանն ու գրագէտը իրարու հետ նըստան այդ յղացքները աւելի մարդկային ընելու, աւելի տարածելու եւ անոնցմէ գալիք օգուտը կանխաւ վայելելու բարեմտութեամբ։

Անշուշտ կեանքը պարզեց պատկերներ, միշտ այդ դարու ընթացքին, որոնց ներսը այդ յղացքը, թէկուզ տարրական, մարմին էր դարձնէր։ Չափեր իջան աշխատողներու եւ վայելողներու իրարամերժ դորումներուն ընդմէջ։ Մարդիկ, այս անգամ վայելողներ, թիւ մը ցաւով կարծեցին տեսնել թէ իրենց հանոյքներուն իւրաքանչիւր նիարդին մէջ, ուրիշին ցաւէն, քրտինքէն, բան մը կը դողդղար, եւ ատոր համար եթէ չտառապեցան իսկ, պարտուեցան գէթ ներքին խուլ անհնազատութեամբ։ Աւելի նոր ժամանակներու Paupérisme, Opa-ի սոսալիզմը, Babeuf-ի Babouvisme, 1832-ի եւ 1847-ի ակսերը անգլիական Բարլամենթէն, կրկնուեց արգիլուելու հանքերուն խորը մաշելու, պրզտիկներու խնայուելիլ գիշերաբան չարչարանքներէ, անշուշտ ծուէն մը արդարութիւն կը թելադրեն հեռուէն դիտողին։

Եթէ այսօր մենք աւելի արդար չենք, պատճառը այն է որ մեր օրերու գիտութիւնը անհնազանջալի իմարութեամբ մը հերքելով այդ նրտառուէ սկզբնաւորութիւնը, հեշտանքն ունին մեզ նետելու մեր անասնութեան երկրաբանական զարաշրջաններու։ Արդի մտածողներու նկատաւումն մէկ ուրիշ պատմաբանն է արդարութեան եւ հաւասարութեան նոյնացումը։ Սակայն մեր ժամանակներու գիտութիւնը անբնական կը գտնէ հաւասարութիւնը ինչպէս բնութեան, նոյնպէս եւ ընկերութեան մէջ, երկուքին ալ հիմը անհաւասարութիւն հոչակելով։ Բնութեան մէջ բանակն ու որակը եւ ուժը, իսկ մարդկային ընկերութեան մէջ խելքն ու կարողութիւններ հաւասար չափով բաշխուած չեն, հետեւաբար մեր պահանջած

արդարութիւնը աւելի երեւակայական բան իրական ըլլալ կը թուի: Բնութիւնն ու կեանքը հակառակը կ'ուսուցանեն: Ամէն-ուրեք մահեր, փլուզումներ, ճիւղեր եւ անհասարար կոխ սերունդներու կեանքի անհաման դաշտին վրայ: Բնութիւնը ըստ զիտութեան լարուած վայրաշարժ մըն է որ կանգ չառնէր իր անխնայութեան տակ ինկող անմեղ մանկան դիակին առջեւ, հակառակ մեր աղաղակներուն եւ արցունքին:

Մեր օրերու կարգ մը ամբողջապաշտ պետութիւններ, արդարութիւն հասկցան ինչքի եւ գործի հաւասար կամ համեմատական բաժանման ըմբռնումին մէջ, առողջ իրագործել կարենալու փնտռումած արդարութիւնը: Անկեա անշուշտ չափ մըն է մարդոց ազահութեան եւ ետասիրութեան, բայց անբաւական՝ ջնջելու մարդոց առհաւական եւ ներգոյր բնագոյնները եւ առաջնորդելու զմեզ այլասիրութեան եւ արդարութեան ճամբուն մէջ: Ինչ որ մինք քաղաքակրթութիւն կը կոչենք, գերբնական է իր նկարագրով, այսինքն հակազդեցութիւնը մարդուն բնական բնագոյններուն եւ մղումներուն: Եւ սակայն անհաւասարօրէն շինուած ճարտարին ու մէջ, արդարութեան յրդացը միշտ անարդարութեամբ կ'իրագործուի: Մենք ի վերջոյ կը շինենք մեր աշխարհը մեր մտածողութեան համաձայն:

Շնորհալի մարդկային արդարութեան եւ կեանքի տարարութիւններուն հանդիսատես, Աստուծոյ գթութիւնը կը հայցէր նոյն, փոխանակ Անոր արդարութեան, որուն առջեւ ոչ ոք կրնար արդարանալ:

Արդարութեամբ մի՛ դաճեցնես,

Այլ գրուեալով փոքր քաւեցնես:

Պէտք է ձգտիլ սակայն արդարութեան գաղափարին, առողջ դիմաւորելու համար բոլորութիւնը ստորնագոյն կրեքերուն, եւ յոյգործու որոնց գործն է այս բարի արեւին մէջ չարիքներու անըմբռնելի անտարա: Որքան շատ անունները այդ չարիքներուն, աւելի առատ բան թիւր մեր մագերուն, քանի որ օրուան հետ, տարիներուն հետ, անոնք կը բուժանին կը ճիւղաւորուին, զգեստներու չափ քաղցը եւ մատաղ տունկը արդարութեան երազին, ամէն մարդու հոգիին խորը ուժ գիտէ որ ձեռքէն տնկուած հոն:

Ինչպէս կայ բնական օրէնք մը, որով

կը բացատրուի տիեզերական կեանքն ու գործարանաւորութիւնը, նոյնպէս կայ նաեւ բարոյական օրէնք մը, որով կը կառավարուի մարդկային ընկերութեան բարոյական աշխարհը: Այդ օրէնքին հիմն ու կեդրոնական սկզբունքն է արդարութեան գաղափարը. ըրէ ուրիշին ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշներ ընեն քեզի:

Անհաւասարութիւնը, զոր կը տեսնենք աշխարհի եւ մարդկային կեանքի մէջ, պէտք է բնաւ այլայլէ մեր համոզումը գերագոյն արդարութեան նկատմամբ: Եթէ փոխադարձ կախումի եւ գերադաս ու ստորակարգ վիճակներուն յարաբերութիւնները չլինէին կեանքին մէջ, աշխարհ եւ մարդուն բարոյական կեանքը անշարժութեան ամուլ եւ քարացած վիճակ մը պիտի ըլլար լոկ: Շարժումը, որ կեանք կը ծնի եւ մըրցումը եւ ճիւղը, որ բարոյական զգացողութեան հետեւանք են, արդիւնք են անհաւասարութեան: Ճշմարիտ հաւասարութիւնը արժանիքներու համեմատականութեան մէջ պէտք է փնտռել:

Դասակարգային տարբերութիւնը, որով մարդիկ իրարմէ կը գատորոշուին, պէտք է հիմնուի ոչ թէ նիւթական առաւելութեանց վրայ, որոնք ստացական են յաճախ, այլ հոգեկան տուրքերու: Ազնուականութիւնը կապ չունի դիրքի եւ հարստութեան հետ. ժամանակը, քաղաքակրթութիւնը եւ ճշմարտութիւնը, պիտի ցուցնեն ու հաստատեն սա սկզբունքը թէ՛ ճրջմարիտ ազնուականութիւնը հոգիի մեծութեան մէջ է միայն:

Առանց գոհողութեան ձեռք բերուած հանգիստն է գերադոյն անարդարութիւնը, «Հացը քրտինքովդ ուտես»: Վաճառականին իր գործատեղիին, մատենագիրն իր խցիկին, դատաւորն իր ատենաին, երկրագործն իր դաշտին մէջ, ամենքն ալ աշխատութեան կռիւն է որ կը մղեն, եւ կը կատարեն արդարութեան պարտք մը:

Ներկայ քաղաքակրթութեան մեծագոյն վրէպներէն մին ալ աշխատանքի, հանճարի եւ ընկերային ոյժի անհամեմատելի գործունէութիւնն է: Աշխատութիւնը ժրաջան վաստակ մըն է, եթէ հանճարը չէ անոր ուղղութիւն տուողը, հանճարը յիմարութիւնն է, եթէ չի դառնար աղբիւր հանրային օգուտներու. ընկերային զօրութիւնը

աղէտք մը կ'ըլլայ եթէ հանճարեղ աշխատութեամբ չկանոնաւորուի:

Ինչպէս անհատներու երջանկութեան եւ ապերջանկութեան պատճառը իրենց սրտին բարոյական վիճակն է, նոյնպէս ազգերու եւ պետութեանց նուազման եւ բարգաւաճման պատճառն է անոնց բարոյական կեանքը: Արդարութիւնն է որ կը բարձրացնէ ազգ մը, իրաւունքի եւ պարտքի վերաբերմամբ ջերմ հոգածութիւնն է որ շէն կը պահէ ժողովուրդները, եւ տոկուն՝ պետական կազմը: Մարդկային կեանքի ամենէն շինիլ ուժերուն աղբիւրն ու ներշնչարանը, թշուառութեանց ամսնաբոյժ ամոքիչը, բաշտութեանց ամրապնդիչ պահպանակը, առաքինութեանց դրօշին ու մշակը, արդարութիւնն է, եւ անոր յախտնական գեղեցկութիւնը, որուն քաղցն ու ծաւաւ ունեցողներուն տրուած է Աւետարանի չորրորդ երանկին:

Լեռան Գարոգիչը, քիչ, շատ քիչ արդարութիւն տեսաւ իր ժամանակին մէջ, այն մութ օրերուն, երբ ժողովուրդը որուն ինք կը պատկանէր՝ տարիներէ ի վեր իզուր կը կործէր իր գերութեան ժանգոտած շղթան: Արդարութեան ծաւաւը՝ խուլ ըզծանքն էր ամէն բանէ առաջ այս ժողովուրդին, ի խնդիր ազատ աշխարհի մը: Ու Հրէաստանէն դուրս, գերիներու մեծ աշխարհը, Հռոմէական արծիւի գիշատիչ մագիլներուն ներքեւ:

Անշուշտ Մեծ Առաքեալը կը սիրէր իր հայրենիքը. անկարելի էր չսիրել կանաչ ու յստակ ջուրերը Գալիլիոյ լճակին, եւ գեղեցիկ բլուրներն ու հովիտները որոնք կը փռուէին Նազարէթէն մինչեւ Տիբերիա: Սակայն իր այս զգացումին մէջ Անիկա աւելի է քան հայրենասէր Հրեան ու Աթենացին: Ան Դաւթի որդիութենէն մինչեւ տիեզերածաւալ երազը երկրագունտը իր մագիլներուն մէջ բռնելու, (որուն կը հաւատար Հրեան) աւելի վեր որդիութեան մը հաւատքը ունի, եւ իր ժողովուրդը պզտիկ մասնիկ որն է միայն այն մեծ ժառանգութեան որ մեր աշխարհն է: Ու այդ աշխարհի քնակութիւնը երջանիկ չէ, խաղաղ ու բարի վասնզի անոր կը պակսի արդարութիւնը: Աշխարհը թէեւ քնդարձակ ու ճոխ, բայց մարդերու մեծ մասը չունի հողի այն շերտը, որուն վրայ իր սեպհա-

կան տունը բարձրանար, իր արտն ու պարտէզը՝ իրեն աղբիւրներէր բարիքին: Իրեն երբէք տրուած չէ խաղաղ կեանքը եւ անոր գինը եղող անուշութիւններ: Այն ատեն թերեւս ըլլայինք աւելի կուշտ եւ հրպարտ, եւ չունենայինք մեր ներսը նախանձի եւ ազահութեան այն կապտորակ արմատները, որոնք մեզ կ'ընեն յափշտակող, բայց տրտում, ինչպէս մեր չունեցածին՝ այնպէս ալ մեր ունեցածին համար:

Ո՛ւր պիտի կշտանան արդարութեան անօթիները: Երանիներուն ետին իմ փոյթն է եղած տեսնել աշխարհիկ կարգերու մաւարակները, բայց ատիկա չի նշանակիր թէ անոնց հեռաշխարհը կը սուզուի ծոցին մէջը դարերուն, որոնք ժամանակին անիւին վրայ փակ թուղթերու պէս կը քնանան: Ո՛վ կրնայ գուշակել թէ յիսուն դար ետքը ի՞նչ տեսակ արդարութիւն մը պիտի փոխարինէ մեր անիրաւ արդարութեանը: Բայց այս տարակոյսին մէջ ինչ որ հիմնաւոր է, արդարութեան ծաւաւին տիրական ներկայութիւնն է, բոլոր ժամանակներուն ամենէն զօրաւոր կիրքը: Ասոր համար է որ կը հաւատարմ թէ կուզայ օրը՝ ուր այդ ծաւաւը կը մեղմանայ, կ'ամբողջի, ըլլալու համար վայելքներուն վայելքը: Խորհեցէ՛ք օրերուն՝ ուր դուռները պիտի չբացուին գիշեր ու ցորեկ, վասնզի ոչ որ ուրիշին սեմէն պիտի մտածէ իր ոտքը ներս նետել: Ուր ծառերուն ոչ մէկ օտար ձեռք պիտի երկնայ: Ուր հացը ամէն տանիքի տակ, խտացած արեւ մը ինչպէս, պիտի ճառագայթէ: Ուր մեր հիմա արիւնտով գնել իսկ յօժարած բարիքները պիտի ըլլան մեր պարտէզին ծաղիկներուն պէս, մեզի մօտ եւ ընտանի, հերիք է որ յարգուին արդարութեան ամենէն նախնական պայմանները:

Հստեցաւ, ընել ուրիշներուն ինչ որ պիտի ուզէինք որ ըլլար մեզի, կ'ըսեմ, չառնել ուրիշներէն ինչ որ գինը չեղաւ մեր քրտինքին: Ասանկ աշխարհ մը ոչ երազ է ոչ ալ ցնորք, անոր խանձարուրը Յիսուս բացած է արդէն, մարդոց կը մնայ այդ Մանուկը չմոռցնել:

ԵՂԻՇԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ